

*Голові разової спеціалізованої
вченої ради PhD 9311
Хмельницького національного університету
д.е.н., професору Євгенію РУДНІЧЕНКУ*

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента – кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри менеджменту та адміністрування Хмельницького національного університету **Капіноса Геннадія Івановича** на дисертаційну роботу **Михальчука Ігоря Володимировича** на тему «**Управління конкурентоспроможністю інновацій на основі розвитку потенціалу креативності підприємства**», подану до разової спеціалізованої вченої ради Хмельницького національного університету на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент»

1. Актуальність теми дослідження зумовлена потребою переосмислення підходів до забезпечення конкурентоспроможності підприємств в умовах високої турбулентності, швидкоплинних технологічних змін і зростання значущості нематеріальних активів. В умовах глобальної конкуренції та нестабільності ринкового середовища традиційні інструменти управління втрачають ефективність, а головною передумовою довгострокового успіху стає здатність підприємства створювати інновації з високою споживчою цінністю.

Креативність – як джерело нестандартних рішень, нових ідей та інноваційних проривів – набуває ключового значення у формуванні конкурентних переваг. Однак без системного підходу до розвитку потенціалу креативності вона залишається нерозкритим внутрішнім ресурсом. Це потребує поглибленого дослідження організаційних, управлінських та методичних засад, що дозволяють підприємствам перетворювати креативність у конкретні, конкурентоспроможні інноваційні продукти.

На сьогодні відсутність комплексних моделей управління конкурентоспроможністю інновацій з урахуванням чинників креативності ускладнює практичну реалізацію інноваційних стратегій, особливо в секторах, що характеризуються високою технологічною складністю. Особливої

актуальності ця проблема набуває для українських промислових підприємств, які прагнуть інтегруватися у глобальні ланцюги вартості та відповідати динаміці сучасних ринків. Таким чином, розробка науково обґрунтованих підходів до управління конкурентоспроможністю інновацій на основі розвитку потенціалу креативності підприємства є своєчасним і важливим завданням як для теорії управління інноваціями, так і для практики стратегічного розвитку підприємств.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами.

Дисертація виконана відповідно до планів науково-дослідної роботи Хмельницького національного університету. Результати дисертаційної роботи Михальчука Ігоря Володимировича стали частиною виконання договору про науково-технічне співробітництво з Хмельницькою ОДА «Ресурсне та інституційне забезпечення сталого розвитку соціально-економічних систем» (ДР № 0120U102755), де здобувачем обґрунтовано концепт «управління конкурентоспроможністю інновацій на основі розвитку потенціалу креативності підприємства» і доведено зв'язок потенціалу креативності промислового підприємства із його здатністю до реалізації інноваційної стратегії наступального типу.

3. Наукова новизна отриманих результатів. Проведений аналіз дисертаційної роботи дозволяє стверджувати, що здобувачем обґрунтовано такі основні теоретичні положення, узагальнення та висновки, які відповідають критеріям наукової новизни:

1. Удосконалено підходи до систематизації наукових уявлень щодо сутності дефініції «конкурентоспроможність підприємства» шляхом поєднання морфологічного та контент-аналізу. Відмінною рисою запропонованої систематизації є орієнтація на особливості способів конкурентної взаємодії між суб'єктами господарювання. Це дозволило встановити причинно-наслідковий зв'язок між поняттями «конкурентоспроможність» і «інновації» у контексті завдань управління конкурентоспроможністю підприємства, а також

обґрунтувати доцільність застосування ціннісно-орієнтованого підходу до управління інноваційною конкурентоспроможністю.

2. Уточнено цільові орієнтири аналізу ділової активності економічних агентів, з урахуванням впливу ринкової невизначеності та крихкості на напрями та результати їх діяльності. На відміну від традиційного підходу, запропоновано розглядати ділову активність крізь призму адаптаційного потенціалу підприємств. Це дало змогу виявити здатність українських промислових підприємств реалізовувати конкурентні стратегії, засновані на креативності та інноваційності, а також виокремити чинники, що посилюють або, навпаки, стримують таку здатність.

3. Удосконалено науково-методичні засади застосування функціонально-вартісного аналізу для оцінки об'єктів за критерієм «функції – витрати». На відміну від наявних підходів, запропоновано використовувати його для ідентифікації ключових точок створення споживчої цінності в межах бізнес-процесу виробництва інноваційних продуктів. При цьому цінність диференціюється за технологічними та когнітивними складовими, що відповідає ціннісно-орієнтованому управлінню інноваційними процесами. Це дозволяє чітко формулювати зміст інноваційних завдань для розробників з метою досягнення конкурентних переваг у визначених точках та підвищення загального рівня конкурентоспроможності інноваційної продукції.

4. У роботі набули подальшого розвитку: науково-методичний підхід епістемологічного конструктивізму у дослідженні когнітивних феноменів, що дозволило автору сформулювати морфологічний словник концепту «управління конкурентоспроможністю інновацій на основі розвитку потенціалу креативності підприємства» та обґрунтувати доцільність поєднання теорії цінності й креативного менеджменту у розробленні відповідної логічної моделі; термінологічний апарат теорії інноватики шляхом введення дефініції «конкурентоспроможність інновацій», що розглядається як здатність інновації забезпечити найкращу реалізацію внутрішніх змін або задоволення зовнішніх потреб, з урахуванням її споживчої цінності та корисності.

5. Автором обґрунтовано доцільність застосування експертного аналізу для оцінювання потенціалу креативності підприємства (що дало змогу виявити критичні зони управлінського впливу при виборі інноваційної стратегії), а також використання SWOT-аналізу в координатах управління конкурентоспроможністю інновацій, де внутрішні та зовнішні фактори оцінюються крізь призму розвитку креативного потенціалу підприємства.

6. В роботі здійснено логіко-структурне моделювання процесів прийняття управлінських рішень щодо формування когнітивної самодостатності підприємства, що дозволило конкретизувати інструменти розвитку знаннєвого потенціалу та організаційного середовища креативності для підвищення ефективності інноваційної діяльності.

4. Значення результатів дисертації для науки і практики і шляхи його використання. У роботі представлено авторське бачення управління конкурентоспроможністю інновацій промислових підприємств на основі розвитку їх потенціалу креативності як чинника підвищення результативності інноваційної діяльності та збереження конкурентних позицій в умовах ринкової невизначеності та крихкості. Теоретичну цінність мають такі результати дослідження: обґрунтування причинно-наслідкового зв'язку між конкурентоспроможністю підприємства та його інновацій; введення дефініції «потенціал креативності підприємства» в контексті завдань продукування конкурентоспроможних інновацій; сформовані науково-методичні рекомендації для оцінювання та посилення потенціалу креативності в межах управління конкурентоспроможністю інновацій. Теоретичні узагальнення і науково-методичні розробки автора використовуються в освітньому процесі Хмельницького національного університету при викладанні дисциплін «Креативний менеджмент», «Сучасні та класичні теорії менеджменту», «Ресурси і технології конкурентоспроможності інтегрованих підприємницьких структур», «Інноваційний менеджмент» та «Менеджмент» (довідка про впровадження № 035/15 від 02.04.2025 р.).

Розроблені автором за результатами дослідження науково-практичні

рекомендації використовуються у практичній діяльності: ДП «Воєнконверс-13» (довідка про впровадження № 18 від 20.02.2025 р.), ТОВ «Радіонікс» (довідка про впровадження № 918 від 28.11.2024 р.), ТОВ «Інститут хімії високих енергій» (довідка про впровадження № 24.11/19-001 від 19.11.2024 р.), ТОВ «Мавік+» (довідка про впровадження № 12 від 4.03.2025 р.), що підтверджує їх прикладну значущість та перспективи впровадження отриманих результатів у роботі інших промислових підприємств.

5. Повнота викладення наукових і практичних результатів дисертації в опублікованих роботах. За темою дисертації опубліковано 11 праць загальним обсягом 6,43 ум. друк. арк., з яких особисто автору належить 4,33 ум. друк. арк. З них 5 статей опубліковано у наукових фахових виданнях України, їх обсяг становить 4,86 ум. друк. арк., з яких особисто автору належить 3,2 ум. друк. арк. Шість публікацій підготовлено за матеріалами конференцій – їх обсяг складає 1,57 ум. друк. арк., в тому числі внесок автора – 1,13 ум. друк. арк.

Тематика публікацій здобувача відповідає змісту дисертації, а кількість і рівень таких публікацій повністю відповідають вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

6. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі Михальчука І.В., є послідовними, логічно структурованими та узгодженими, обґрунтованими і достовірними. Їх обґрунтованість забезпечено застосуванням сучасного інструментарію наукового дослідження, що забезпечує їхню достовірність та аналітичну цінність. У дослідженні використано методи гносеологічного аналізу та діалектичного пізнання, логічного аналізу і синтезу, абстрактно-логічного моделювання, економіко-статистичного та порівняльного аналізу, економіко-математичного моделювання, анкетування, експертного оцінювання, наукової абстракції, структурно-логічного моделювання та логічного узагальнення.

Достовірність отриманих результатів підтверджується: репрезентативною інформаційною базою дослідження, яка включає звітність і статистичні дані вітчизняних промислових підприємств, практичним впровадженням результатів дослідження на прикладі промислових підприємств ДП «Воєнконверс-13», ТОВ «Радіонікс», ТОВ «Інститут хімії високих енергій», ТОВ «Мавік+», апробацією у межах реалізації науково-дослідної теми Хмельницького національного університету (державний реєстраційний номер 0120U102755); публікацією основних положень дисертації у фахових наукових виданнях, у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Інформаційною базою дослідження є основні правові та нормативні документи Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, актуальна вітчизняна та зарубіжна наукова література, офіційні статистичні дані, фінансова звітність і первинна документація досліджуваних підприємств, результати опитування, матеріали особистих досліджень автора.

7. Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення. Дисертаційна робота складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг основного тексту становить 271 сторінку, в тому числі 36 таблиць, 26 рисунків, 7 додатків на 31 сторінці, а також список використаних джерел на 23 сторінках, який містить 232 найменування.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, застосовані методи, наукову новизну, практичне значення, ступінь апробації результатів та особистий внесок здобувача.

Перший розділ містить теоретико-методичне обґрунтування управління конкурентоспроможністю інновацій на основі розвитку потенціалу креативності підприємства, в ході якого обґрунтовано доцільність використання ціннісно-орієнтованого підходу в управлінні конкурентоспроможністю інновацій та визначено сутність і організаційні умови

розвитку потенціалу креативності промислових підприємств для досягнення ними інноваційної продуктивності і конкурентоспроможності.

Другий розділ присвячено аналізу умов і результатів ділової активності промислових підприємств України в контексті стратегізації конкурентоспроможності. У ньому проаналізовано умови діяльності промислових підприємств України та їх здатність до реалізації конкурентоспроможних стратегій, опираючись на креативність та інноваційну продуктивність. Виявлено проблеми макроекономічного та інституційного характеру, які погіршують результативність інноваційної діяльності підприємств, зумовлюють проблеми їх експортної спроможності. Виокремлені ті з них, що відносяться до сфери кадрового забезпечення та розвитку інтелектуального потенціалу України.

У третьому розділі роботи сформовано науково-методичний інструментарій управління конкурентоспроможністю інновацій на основі розвитку потенціалу креативності підприємства. Обґрунтовано поєднання ціннісно-орієнтованого підходу і креативного менеджменту в сфері управління інноваціями. Адаптовано наукові підходи функціонально-вартісного аналізу для оцінки конкурентоспроможності інновацій і розроблено модель розвитку креативності підприємства. Процедурно оформлено порядок і зміст експертного оцінювання для визначення потенціалу креативності промислового підприємства, які апробовано на кількох високотехнологічних компаніях. Обґрунтовано доцільність запровадження інтрапренерства для вдосконалення мотиваційної основи креативності персоналу, розроблено рекомендації для розвитку знаннєвого та мотиваційного середовища підприємства з метою досягнення його когнітивної самодостатності.

Усі висновки і рекомендації дисертаційної роботи логічно випливають із виконаних досліджень і підтверджуються довідками про впровадження результатів.

Дисертація відповідає вимогам до оформлення наукових кваліфікаційних робіт, є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке має логічну структуру, системний виклад матеріалу та наукову цінність. Поставлені у

дисертаційній роботі задачі вирішені, а висновки дисертації відображають основні наукові результати, які одержані здобувачем, а також рекомендації з їх практичного використання. Зазначені наукові положення, висновки та пропозиції дисертаційного дослідження сформульовані, апробовані і виносяться на захист уперше, що свідчить про їх наукову й практичну новизну.

8. Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності. Результати ґрунтовного вивчення тексту дисертації та опублікованих праць автора, а також аналіз наданого автором звіту про перевірку тексту дисертації за допомогою електронного сервісу засвідчили відсутність фактів порушень автором принципів академічної доброчесності.

Оригінальність викладеного матеріалу, наукова новизна дослідження, а також апробація основних положень через публікації й наукові виступи підтверджують самостійний характер виконаної роботи. Михальчук Ігор Володимирович дотримався усіх норм академічної доброчесності та вимог законодавства у сфері авторського права. Порушень, зокрема академічного плагіату, не зафіксовано. У тексті дисертації наявні коректні посилання на використані джерела, а також чітко окреслено особистий внесок автора у спільних наукових публікаціях.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи. Визнаючи важливість і цінність розробок Ігоря Михальчука у сфері управління конкурентоспроможністю інновацій на основі розвитку потенціалу креативності суб'єктів господарювання, їх високий науковий рівень, на наш погляд, його дисертаційна робота містить дискусійні моменти, які потребують уточнень для подальшого розвитку окремих ідей автора. До таких дискусійних положень, на нашу думку, слід віднести:

1. У першому розділі дисертаційної роботи наведено широкий спектр трактувань терміну «конкурентоспроможність підприємства», проте відсутня чітка авторська позиція щодо вибору або синтезу найбільш релевантного визначення для подальшого дослідження. На нашу думку, це ускладнює

розуміння, які саме аспекти конкурентоспроможності будуть у фокусі дослідження та які критерії її оцінки є пріоритетними.

2. В роботі акцент зроблено на класичних і неокласичних підходах до конкурентоспроможності, але, поряд з цим, доцільно було б детальніше розкрити вплив сучасних глобальних трендів (цифровізація, сталий розвиток, четвертий технологічний уклад) на формування конкурентних переваг підприємств, особливо в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України.

3. Автор пов'язує інноваційну продуктивність з потенціалом креативності. На наш погляд, варто було б чіткіше пояснити механізми переходу креативності в інноваційну продуктивність, можливо, через конкретні етапи чи процеси.

4. У другому розділі дисертаційної роботи не завжди чітко аргументовано вибір певних показників для оцінки інноваційної діяльності підприємств, а не альтернативних чи додаткових, які могли б краще відображати сучасні виклики та можливості.

Зазначені зауваження є предметом для дискусій, вони не зменшують наукової та практичної цінності результатів дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Михальчука Ігоря Володимировича.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Михальчука Ігоря Володимировича на тему: «Управління конкурентоспроможністю інновацій на основі розвитку потенціалу креативності підприємства», яка подана до захисту у спеціалізовану вчену раду на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент», за своїм змістом, актуальністю, ступенем обґрунтованості і достовірності отриманих результатів, логічністю викладення, важливістю для науки та практики, науковою новизною та оформленням є цілісною, завершеною науковою роботою. Вона відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої

ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023 р. та № 507 від 03.05.2024р.), а її автор, Михальчук Ігор Володимирович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 073 «Менеджмент».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри менеджменту та адміністрування

Хмельницького національного університету

 Геннадій КАПШОС

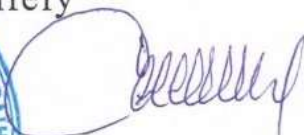
Підпис засвідчую:

Проректор з наукової роботи

Хмельницького національного університету

доктор технічних наук, професор

Олег СИНЮК